

ПЕДАГОГІЧНЕ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

10. Зозуля С. М. Моніторинг відвідуваності віддаленими користувачами інформаційно-аналітичних рубрик веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / С. М. Зозуля // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2014. – № 1-4. – С. 114-120.
11. Зозуля С. М. Специфіка інформаційно-аналітичної діяльності як інноваційного напрямку бібліотечної роботи (досвід відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації у сфері освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського) [Електронний ресурс] / С. М. Зозуля / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського: матеріали міжнар. наук. конференції «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору», 21-23 жовтня 2014, Київ. – Електрон. текст. дані. – НБУВ. – Режим доступу: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/341>. – Назва з екрана. – Дата звернення 04.06.2014.
12. Зозуля С. М. Формування інформаційно-аналітичних і реферативних ресурсів ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського з питань освіти, педагогіки і психології / С. М. Зозуля // Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 1. – С. 270-275.
13. Постельжук О. М. Інформаційно-аналітична діяльність обласних універсальних наукових бібліотек України: основні напрями діяльності і види інформаційної продукції: автореф. дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій: 27.00.03 / Олена Миколаївна Постельжук; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: [Б. в.], 2013. – 16 с.
14. Яценко О. М. Укладання оглядових документів: практ. посіб. / О. М. Яценко; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – К.: Нілан-ЛТД. –2011. – 84 с.

Кропочева Н. М.*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПЕРІОДИКА В ЕЛЕКТРОННІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАПН УКРАЇНИ

У статті наведено результати кількісного та тематичного аналізу фахових періодичних видань психолого-педагогічної тематики в Електронній бібліотеці НАПН України за період 2005–2014 рр.

Основним завданням інформаційних установ, що функціонують у національній системі науково-технічної інформації, є збереження та розвиток національного інформаційного ресурсу, важливою складовою якого є система вторинних документів. Вона містить переважно реферативну інформацію, призначену забезпечувати вчених і практиків відомостями про публікації у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, здійснювати обмін інформацією про результати наукових досліджень, і, як наслідок, розширювати можливості науково-педагогічного співробітництва. Суттєву роль у реалізації цього завдання відіграє наукова періодика насамперед фахові педагогічні видання – головне джерело інформації про результати проведеного дослідження й один зі складників галузевого інформаційного ресурсу.

Систематичні дослідження динаміки використання періо-

---

* © Кропочева Н. М.

ПЕДАГОГІЧНЕ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

дичних видань стали актуальним напрямом діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського). Із часу її заснування фахівці книгозбірні в межах наукових проектів, що їх здійснювала бібліотека, проводили дослідження педагогічних періодичних видань, серед яких слід назвати наукові праці Н. Горбенко [2], Л. Домбровської [3], Т. Букшиної [1; 7], О. Покусової [5], Т. Судіної [7]. Свідомо акцентуємо увагу на публікаціях цих фахівців, локалізуючи інформаційне поле дослідження сегментом фахових періодичних видань, що їх опрацьовує ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського.

Відповідно, метою статті є кількісний та тематичний аналіз відображення фахових видань, що їх реферує ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, в контенті Електронної бібліотеки (ЕБ) НАПН України.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання такої послідовності завдань: формування переліку фахових педагогічних видань, що реферуються ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського за типологічними ознаками, визначення рівня їх представлення в ЕБ НАПН України в хронологічному порядку, виявлення основних векторів досліджень у тематичній структурі педагогічних видань.

Для проведення констатувального етапу дослідження важливо було визначити коло тих педагогічних видань, що найбільше містять публікації психолого-педагогічної тематики, на основі яких фахівці бібліотеки створюють реферативну інформацію. До них належать такі журнали (сформовано за абетковим принципом): «Вища освіта України», «Вища школа», «Директор школи, лицею, гімназії», «Наука і освіта», «Наша школа», «Неперервна професійна освіта: теорія і практика», «Нова педагогічна думка», «Освіта і управління», «Особлива дитина: навчання і виховання», «Педагогіка і психологія», «Педагогічний вісник», «Педагогічний пошук», «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Післядипломна освіта в Україні», «Постметодика», «Професійно-технічна освіта», «Рідна школа», «Теорія і практика управління соціальними процесами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія», «Філософія освіти», «Шлях освіти». Загалом вибірка становить 20 журналів психолого-педагогічної тематики.

Сучасні процеси у сфері освіти зумовлюють неперервну модифікацію змісту інформаційних потоків та обсягів, надтодження та трансформація яких значною мірою залежать від розвитку та впровадження сучасних технологій у діяльність галузевих бібліотек, інформативної наповненості реферативних баз даних. У цьому контексті зрозумілою є висока значущість реферативної інформації як важливого чинника єдиного освітнього інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію користувачів та оперативний доступ до інформаційних ресурсів.

Особливе місце в потоці первинних документів, що містять інформацію, призначену для аналітико-синтетичного опрацювання й створення на її основі контенту галузевих баз даних, належить періодичним виданням психолого-педагогічної тематики.

Акцентуючи увагу на формуванні галузевого сегмента з психолого-педагогічних питань загальнодержавної РБД «Україніка наукова», дослідженню теоретичних та прикладних аспектів якого присвячено значну кількість наукових праць, розглянемо деякі питання модернізації процесу інформаційного забезпечення науково-дослідних робіт психолого-педагогічного спрямування шляхом ефективного використання веб-технологій в інформаційному середовищі НАПН України. У цьому контексті зазначимо, що головним завданням ЕБ НАПН України, упровадження якої здійснено Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, є забезпечення користувачів Інтернету доступом до електронних інформаційних ресурсів наукових установ НАПН України з метою підвищення ефективності наукових досліджень, результати яких висвітлюються насамперед у періодичних фахових виданнях [4; 6]. Основні характеристики сховища можна представити у вигляді трьох структурно-функціональних блоків: програмна платформа EPrints², хостинг та адміністрування ЕБ.

Класифікація й види документів ЕБ НАПН України відповідають типізації результатів наукової діяльності, контент репозиторію можна переглядати за роками, науковими установами, науковою темою, авторами.

З огляду на зазначені характеристики сховища, із використанням стандартних пошукових елементів, названі вище періодичні фахові видання було згруповано за відповідними відповідними ознаками (табл. 1).

Як бачимо, до сформованого переліку фахових журналів включено 17 видань, що їх об'єднано в сім груп. Зауважимо, що в переліку немає таких журналів, як: «Освіта і управління», «Філософія освіти», що з певних об'єктивних чи суб'єктивних причин не надходять своєчасно до бібліотеки або припинили своє існування. Найбільш презентативною є вибірка науково-методичних журналів. Як правило, в них друкуються головним чином теоретичні, методологічні статті та методичні інформаційні матеріали щодо організації навчально-виховного процесу в різних ланках освіти, що відповідним чином і формує їхню цільову читачку аудиторію. В її структурі можна виокремити такі категорії: викладачі вищих педагогічних навчальних закладів, викладачі професійно-технічних навчальних закладів, наукові працівники структурних підрозділів НАПН України, які працюють у межах відповідних наукових проектів, педагоги-практики.

¹ EPrints – вільно розповсюджуване програмне забезпечення для створення та управління відкритими архівами наукових та освітніх установ.

Типологічний розподіл фахових журналів, що їх реферує ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського

Тип	Назва журналу
Теоретичні та науково-методичні часописи	«Вища освіта України»
Науково-теоретичний та інформаційний журнал	«Педагогіка і психологія»
Науковий, навчальний, інформаційний журнал	«Особлива дитина: навчання і виховання»
Міжгалузевий науково-освітній журнал	«Післядипломна освіта в Україні»
Науково-практичні видання	«Вища школа» «Директор школи, ліцею, гімназії» «Наука і освіта» «Теорія і практика управління соціальними процесами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія»
Науково-методичні журнали	«Наша школа» «Неперервна професійна освіта: теорія і практика» «Нова педагогічна думка» «Педагогічний вісник» «Педагогічний пошук» «Педагогіка і психологія професійної освіти» «Постметодика» «Професійно-технічна освіта»
Науково-педагогічний журнал	«Рідна школа»

Кількісний аналіз контенту ЕБ НАПН України дає змогу простежити за рівнем представлення фахових видань у хронологічній послідовності (табл. 2). Так, найбільшу кількість статей було опубліковано на протязі 2012–2014 рр. У журналах «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Теорія і практика управління соціальними процесами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія», «Особлива дитина: навчання і виховання», «Рідна школа».

Загалом було виявлено, що найбільший інформаційний сегмент у змістовому наповненні ЕБ НАПН України формують такі видання: «Педагогіка і психологія професійної освіти» (39 ресурсів), «Рідна школа» (19), «Теорія і практика управління соціальними процесами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія» (17), «Вища освіта України» (16), «Педагогіка і психологія» (15), «Особлива дитина: навчання і виховання» (14), «Нова педагогічна думка» (13), «Постметодика» (9), «Післядипломна освіта в Україні» (8), «Неперервна професійна освіта: теорія і практика» (3). Найменшою кількістю публікацій представлено журнали «Наука і освіта» (6), журнал «Наша школа» (2), «Директор школи, ліцею, гімназії» (1) та «Вища школа» – однією публікацією. Журнали «Педагогічний вісник» і «Педагогічний пошук» в ЕБ НАПН України жодним чином не представлені.

Частота внесення статей із фахових педагогічних видань до ЕБ НАПН України, що реферує ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського

Назва журналу	Рік внесення до ресурсу									
	-	1	-	2	1	-	5	2	3	2
«Вища освіта України»	-	1	-	2	1	-	5	2	3	2
«Вища школа»	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
«Директор школи, ліцею, гімназії»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Наука і освіта»	-	-	1	-	-	-	-	1	3	1
«Наша школа»	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
«Неперервна професійна освіта: теорія і практика»	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-
«Нова педагогічна думка»	-	-	-	-	2	1	1	3	3	3
«Особлива дитина: навчання і виховання»	-	-	-	-	4	3	6	1	-	-
«Педагогіка і психологія»	-	1	-	1	-	2	2	1	4	4
«Педагогічний вісник»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
«Педагогічний пошук»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
«Педагогіка і психологія професійної освіти»	-	-	-	-	-	-	-	2	27	10
«Післядипломна освіта в Україні»	-	-	1	-	2	-	-	4	-	1
«Постметодика»	-	-	-	2	-	1	-	3	3	-
«Професійно-технічна освіта»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
«Рідна школа»	-	-	-	-	-	1	-	2	7	9
«Теорія і практика управління соціальними процесами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія»	-	-	1	1	-	3	-	1	8	3
Усього	-	2	4	6	7	12	15	23	60	34

Тематичний розподіл наукових публікацій, відображених упродовж означеного періоду, дав змогу окреслити пріоритетні напрями досліджень за ієрархічною значущістю – від найбільш до найменш представлених: теоретичні та прикладні аспекти професійної підготовки фахівців у ПТНЗ; історичні витоки психологічної педагогіки; нормативно-законодавче забезпечення виробничого навчання; інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу; проблеми та реалії державно-громадського управління освітою на сучасному етапі розвитку демократичного суспільства; управління якістю післядипломної педагогічної освіти; моніторинг та прогнозування професійної підготовки майбутніх робітників; обґрунтування впровадження військово-патріотичних заходів у навчально-виховний процес ЗНЗ.

Частина досліджень присвячена питанням вивчення соціально-педагогічних виховних технологій, ролі ІКТ у формуванні готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, дослідженню тенденцій розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства, формуванню управлінської еліти в парадигмі неперервної освіти. За результатами кількісного аналізу масиву наукових публікацій можна виокремити науково-дослідні установи, що їх найбільше представлено в ЕБ НАПН України:

ПЕДАГОГІЧНЕ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

– Інститут професійно-технічної освіти НАПН України – оприлюднення результатів досліджень у рамках НДР «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів» у журналах «Нова педагогічна думка», «Професійно-технічна освіта», «Педагогіка і психологія професійної освіти» (2013–2015 рр.);

– Інститут педагогіки НАПН України – публікація результатів досліджень у рамках наукового проекту «Організація навчального процесу в історії вітчизняної школи: від уніфікації до диференціації (40–80-ті рр. ХХ ст.)», що були презентовані в журналі «Рідна школа» за 2013–2014 рр.

Зазначимо, що продовження інформатизації Інтернет-сердовища НАПН України, об'єктами якого є офіційний портал НАПН України, сайти наукових установ НАПН України (серед яких і ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського), ЕБ НАПН України, ІС «Наукові дослідження», електронні фахові видання НАПН України, система виявлення плагіату в наукових працях, забезпечить функціонування єдиного інформаційного корпоративного середовища контролю та моніторингу результатів НДР з педагогічних та психологічних наук, що кількісно й якісно змінить рівень висвітлення результатів досліджень.

Таким чином, аналіз наповнення ЕБ НАПН України засвідчує: оприлюднення результатів (завершального етапу або певної частини) наукових досліджень у репозиторії дає змогу науковцям і всім зацікавленим, по-перше, зорієнтуватися в перебігу певного наукового дослідження ще до ознайомлення з матеріалами про завершену роботу; по-друге, сконцентрувати матеріали в одному сегменті інформаційного простору, і, відповідно, проводити постійний моніторинг впровадження результатів досліджень та виявляти на його основі інформаційні лакуни в дослідженнях; по-третє, оптимізувати представлення в ЕБ НАПН України журналів психолого-педагогічної тематики, імперативною нормою внесення яких буде наявність рефератів у бібліографічному записі, що достатньо оперативно усуне процес розпорошення інформації, зменшить регіональну диспропорцію у процесі відтворення результатів наукових досліджень в інформаційному просторі.

Література:

1. Букшина Т. Ф. Періодичні та продовжувані видання Інститутів післядипломної педагогічної освіти України: стан реферування (2008–2011 рр.) / Т. Ф. Букшина // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. Вип. 3. Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; [редкол.: Т. І. Ківшар (голова), та ін]. – К.: Нілан-ЛТД, 2012. – С. 134–146.

2. Горбенко Н. А. Фонд педагогічних журналів України (1947–2009): аналіз використання в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Н. А. Горбенко // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. Вип. 3. Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи / НАПН України, Держ. наук.-пед. 6-ка України ім. В. О. Сухомлинського; [редкол.: Т. І. Ківшар (голова) та ін.]. – К.: Нілан-ЛТД, 2012. – С. 324–334.
3. Домбровська Л. Науково-інформаційний потенціал українських журналів педагогічної тематики другої половини XIX – початку XX століття: з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Лариса Домбровська // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 2. – С. 37–41.
4. Методологія інформатизації наукової та управлінської діяльності установ НАПН України на основі веб-технологій: монограф. / авт. кол.: Н. Т. Задорожна, Т. В. Кузнецова, А. В. Кільченко, Х. В. Серета, С. М. Тукало, О. О. Каплун, Л. А. Лупаренко. – К.: Атіка, 2014. – 160 с.
5. Покусова О. Моніторинг використання галузевих періодичних видань як необхідна умова піднесення якості формування фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського. – О. Покусова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 22–26.
6. Савченко З. В. Реалізація функціональних можливостей системи наукової електронної бібліотеки НАПН України [Електрон. ресурс] / З. В. Савченко // Інформ. технології і засоби навч. – 2011. – № 5 (25). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/548/443#.U3xFuIhnvww> – Назва з екрана.
7. Судіна Т. Стан відображення періодичних видань України з питань педагогіки, психології та освіти в УРЖ «Джерело» (1999–2009) / Тетяна Судіна, Тамара Букшина // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 4. – С. 21–25.

Мацібора Н. Г.*

КНИГА МИНУЛОГО ЯК ДЖЕРЕЛО НОВИХ ЗНАТЬ

У статті охарактеризовано колекцію «Шкільні підручники і навчальні посібники» та каталоги підручників і навчальних посібників 1748–1945 рр. із фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Модернізація та реформування національної системи освіти актуалізували оновлення освітньої підготовки молодого покоління. Оскільки одним із матеріальних носіїв предметного змісту й засобом його реалізації є навчальне видання, то створення підручника нового покоління – пріоритетне завдання сучасного національного підручникотворення.

Найважливішими аспектами теорії шкільного підручника є дидактичні, психологічні, гігієнічні й книгознавчі вимоги до його створення, принципи і критерії відбору наукових знань,

---

* © **Мацібора Н. Г.**